

KAKO DO VIDLJIVOG PRISUSTVA ŽENE U ISLAMSKOJ ZAJEDNICI?

Sehija DEDOVIĆ

Sažetak

Autorica teksta pokušava dokučiti odgovor zašto IZ još uvijek nema jasnu strategiju vidljivog prisustva žene u Zajednici i korištenja njezinog kapaciteta te na koji način bi Zajednica mogla imati svekolike koristi ukoliko bi na pravi način iskoristila potencijale i kompetencije ženskog dijela Zajednice. Žena, muslimanka ovih prostora želi biti aktivna, njoj je potreban džemat, ali ne kao pasivnom i nijemom promatraču događaja nego aktivnom sudioniku. Donošenje strategije uključenja žena u IZ predstavlja neophodan korak na putu ostvarenja nove atmosfere i duha u porama zajednice koja se godinama po pravilu smatrala muškom. U tom smislu autorica nudi i prve korake ka strategiji za vidljivije prisustvo žene u IZ.

Zajednica muslimana koji obitavaju na ovim prostorima već je zašla u drugo stoljeće svog institucionalnog ozvaničenja. Promjene koje su se dešavale tokom tog perioda neminovno su dotakle i organizaciju islamske vjerske hijerarhije u BiH. Na mjestu susreta Istoka i Zapada ova je zajednica ipak uspijevala inkorporirati kvalitete obje strana, ali i sačuvati vlastiti integritet u burnim i teškim vremenima. U brojnim segmentima svog rada IZ BiH je uspjela uspostaviti modele djelovanja koje bi mnoge muslimanske zemlje mogle primijeniti i dalje unapređivati. Stoga se, s pravom, nameće pitanje: Zašto je uključenost žena u strukturama IZ tako zanemariva, a njihov kapacitet velikim dijelom neiskorišten? Drugim riječima, zbog čega IZ još uvijek nema jasnu strategiju vidljivijeg prisustva žena u Zajednici i korištenja tog kapaciteta?

Prisustvo žene u Zajednici kao izvor mogućnosti i napretka

U skladu s jasnom i nedvojbenom potvrdom u Kur'anu¹ njihove potpune jednakopravnosti s muškarcima u Božijim očima, žene su, kako je iscrpno dokumentirano u brojnim klasičnim izvorima islama, aktivno i bez oklijevanja učestvovala zajedno s muškarcima u širokom rasponu aktivnosti: vjerskim, upravnim, trgovačkim, političkim, pravnim i vojnim.² Kvaliteti i snaga stoljećima prisutni i iskoristivi u svakoj ljudskoj zajednici, pa i u zajednici ovdašnjih muslimana, svjedoče da prisustvo i djelovanje žena predstavljaju dodatni i bogati

IZ mora napraviti takvu strategiju koja će motivirati i ohrabriti žene da se angažuju prvo u tim baznim strukturama, koje i jesu najbitnije za obje strane, i mora shvatiti da to ne radi kako bi napravila ustupak, niti popustila pred pritiscima i zahtjevima čiji echo godinama oslušujemo (ali kao da još nije dovoljno artikuliran!), već da to radi kao jedini način da sama opstane i nastavi graditi smisleniju i potpuniju zajednicu sretnijih pojedinaca.

izvor mogućnosti i napretka. Sami civilizacijski tok i ljudsko koračanje u njemu pokazali su da je žena dio cjeline bez koje stvari nemaju istu boju i niti izdaleka isti kvalitet. Sve je ovo već definirano Božijim zakonom i izraženo Njegovom voljom da sve stvori u paru, u kojem svaka strana unosi sebe, održavajući skladnom cjelinu. Sveti tekstovi pozivaju na angažman svih pojedinaca u društvu da, u skladu s ulogom koja im je dodijeljena, odgovorno djeluju i grade svijet oko sebe.

Žena ne želi biti pasivna, njoj treba džemat

Zbog svega navedenog, angažman žena u strukturama IZ je prijevika potreba i nije nikakav hir niti talas zakašnjelih feminističkih svjetskih trendova. Da bi ova zajednica - koja okuplja (ali koju institucionalno ne čine!) žene koliko i muškarce - ostvarila maksimum, neophodno je da je uredimo koristeći ono najbolje što obje strane mogu ponuditi. Da bi ostvarila pozitivne promjene i poboljšanja, pronašla rješenja za izazove i uspostavila neophodni balans unutar i van zajednice, IZ BiH se u svom radu neminovno mora oslanjati na energiju i iskustva žena. A danas joj, možda više nego ikad, treba mnogo ženske stručnosti, okretnosti, visprenosti i strategije, svega onoga što žena odašilje i nudi svakoga dana u svojoj zajednici u malom, svojoj porodici. Žena nam ne treba kao pasivna posjetiteljica vazova, hutbi i mevluda, njoj treba džemat. Ona je potrebna u pripremi i organiziranju cjelokupnog vjerskog života, jer ona to zna. Koristeći njenu energiju iskazujemo joj poštovanje s kakvim i je Poslanik, a.s., opisuje.³ Ženski potencijali u okvirima IZ u vremenu u kojem živimo nisu i ne mogu biti iscrpljeni samo na planu odgoja i u porodici. Odgoj i edukacija sve više napuštaju porodični krug, a ženski potencijal tu može odigrati važnu ulogu, međutim, ne treba zaboraviti da u tom procesu ženi treba i edukacija i podrška, jer su mnogi procesi i njoj sasvim nepoznati. Pri stavljanju žene u kontekst, u hizmet, ova zajednica mora biti plodotvornija. Na tom putu, ona samo implementira svete i uzvišene imperatve koji su aktuelni već 15 stoljeća.

³ Život i praksa Muhammeda, a.s., potvrđuju njegovu izuzetnu brigu za položaj i dostojanstvo žene i svjedoče o njenoj značajnoj ulozi u prvoj zajednici muslimana. Riječima Božijeg Poslanika: "One su (žene), uistinu, druga polovica muškarcima." (Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, Ed-Daremi)

Šta bi značilo imati strategiju uključenja žena u IZ?

Donošenje strategije uključenja žena u IZ predstavlja neophodan korak na putu ostvarenja nove atmosfere i duha u porama zajednice koja se godinama po pravilu smatrala muškom (ili se barem tako ponašala!). Takva promjena ne može se desiti preko noći, niti direktivama, ali je sigurno da mora postojati svijest da je to cilj i volja da se ka njemu krene.

Posmatrajući hijerarhiju ove institucije, nameće se ideja o iskoristivosti čitavog spektra mogućnosti koje se otvaraju u osnovnim segmentima, poput džemata i odbora. Pojedinci i ustanove na terenu uvezani u instituciji IZ predstavljaju bogatstvo koje treba iskoristiti, ali od kojeg se, neophodno, mora i početi. Korjenita i trajna promjena može se desiti jedino ako bude ugrađena u same temelje. U svakom mjestu u kojem žive muslimani, od imama i muallima, preko odbora i medžlisa, pa sve do Rijaset i Sabora proteže se veza običnog čovjeka s najvišim strukturama IZ. Samo pozitivne promjene koje počinju od pojedinca napredujući preko primarnih struktura ka onim višim, mogu rezultirati dubokim i temeljitim napretkom bez propusta i pukotina koje bi prijetile opstanku uspostavljenog sistema.

Neminovna posljedica prvog koraka jeste i kvalitetna angažiranost žene i njena zastupljenost i u višim strukturama ove institucije, koja, iako manje bitna, obično prvo upada u oči.

Ovdje je vrlo značajno istaći da je za izradu uspješne strategije, prije svega, neophodno čuti glas muslimanki na terenu, u urbanim i ruralnim područjima, u najrazličitijim sredinama i okolnostima i saznati šta su njihove želje, potrebe i očekivanja. Polazeći od činjenice da žene čine blizu 50% svakog džemata, stiče se uvid u ogroman potencijal ovog dijela zajednice muslimana. Provođenjem kvalitetnih istraživanja na terenu i izradom detaljnih izvještaja o strukturi ženske populacije u baznim segmentima IZ stekao bi se uvid u njihova zanimanja, kao i sposobnost i spremnost za angažman. Znalo bi se tačno s koliko se iskusnih doktorica, pravnica, nastavnica, ekonomistica i drugih koje su spremne ponuditi svoju ekspertizu, vrijeme i iskustvo raspolaze, te bi objedinjavanjem podataka o ženama na nivou džemata, medžlisa ili muftijstava Rijaset mogao

Neprisutnost i neiskorištenost žena, njihovog kapaciteta, energije i kreativnosti u današnjoj Islamskoj zajednici želim vidjeti samo kao nepostojanje strategije i sistema koji bi sve to objedinio i uključio, a nikako kao nedostatak svijesti i spoznaje o neophodnosti postizanja zdravije i sretnije sredine koja će moći ponuditi više svima nama.

raditi na njihovom angažovanju i uključenju na mjestima na kojima su njihovi kapaciteti neizmjenjivi.

Kako bi žene mogle pomoći Zajednici?

Snažne, obrazovane i aktivne žene mogle bi biti angažovane u džematskim odborima, skupštinama medžlisa, kao savjetnice u okviru muftijstava, kabineta reisul-uleme, u upravnim odborima medresa, islamskih fakulteta, mogle bi biti uključene u organiziranje brojnih aktivnosti na području svojih džemata i dalje.

Džematski odbor koji na svom teritoriju ima dvije univerzitetske profesorice, nekoliko doktorica i izvrsnih menadžerica morao bi s respektom koristiti njihove potencijale, delegirati ih, konsultirati, tražiti pomoć. Iako smatram da uvođenje kvota za žene ne uklanja problem i predstavlja samo prividno poboljšanje, ono bi ipak moglo biti jedno od prelaznih rješenja i poslužiti kao probijanje leda, dok sistematske promjene ne poluču prve rezultate.

Ženu je Bog nadario i nadahnuo da na specifičan način organizira život dovodeći do optimalne iskoristivosti sve uvjete i okolnosti u kojima se nađe. Ona obavlja mnoštvo uloga u jednom danu u svom kućnom carstvu u koje ulaže i unosi svoju spontanu, nesebičnu ljubav pakujući je i dijeleći na trenutke uglavljene između premoštenih i preklapljenih obaveza, velikih i malih poslova ili paralelnih angažmana. Na isti način žena djeluje i van svoga doma, o čemu svjedoči i historija ovih prostora.

Svojom energijom i kreativnošću, koja je neupitna u porodici i na njenom radnom mjestu, žena bi svojim potencijalima zasigurno mogla

popravlјati socijalnu, ekonomsku, kulturnu i vјersku sliku dјemata i zajednice pa zašto to ne iskoristiti?

Ukoliko to ne uradi naša zajednica, uradit će neko drugi, na način koji će možda biti daleko od koncepta i konteksta koji priželjkujemo. Jedan od očitih dokaza ostvarivosti i djelotvornosti angažmana muslimanki organiziranih u zajednice s bogatim spektrom aktivnosti jeste postojanje ženskih nevladinih organizacija, inspiriranih upravo vrijednostima vјere. Uzme li se u obzir da su ovakve organizacije pokretane uglavnom uz volonterski angažman male grupe žena, postajemo još uvjereniji da budući angažman žena u IZ može biti osuđen jedino na uspjeh. Ako se postojanje i održivost ovakvih malih organizacija i grupa muslimanki shvati kao generalna proba velikog projekta aktivnog uključenja žena u IZ, onda je ova ideja i strategija na najboljem putu da se ostvari u praksi.

Oba ova pravca djelovanja imaju zajedničko polazište: ženu koja izražava iskrenu želju da bude aktivno uključena u napredak zajednice muslimana na ovim prostorima.

Prvi koraci ka strategiji za vidljivije prisustvo žene u IZ:

1. Podići svijest u svim strukturama IZ o neophodnosti uključivanja žena kao uvjeta za opstanak te zajednice i njenog adekvatnog funkcioniranja u savremenom društvu i postaviti to kao cilj ka kome se ide.
2. Provođenjem kvalitetnih istraživanja na terenu saznati šta su želje, potrebe i očekivanja žena i kakve potencijale posjeduju. Sistematizirati podatke o kapacitetima i kvalifikacijama članica IZ kako bi se njihova ekspertiza što češće koristila, a za dobrobit cijele zajednice.
3. Promjenu započeti od bazičnih struktura, dјemata, dјematskih odbora, međžlisa aktivnim uključivanjem žena u sve segmente rada, a ukoliko se pokaže neophodnim i uvođenjem izbornih kvota u prelaznom periodu.
4. Iskoristiti iskustva nevladinih organizacija inspiriranih vјerom čija su ciljna grupa žene, analizirati uspjehe i neuspjehe i rezultate inkorporirati u strategiju IZ.

Summary

HOW TO ATTAIN A CONSIDERABLE INVOLVEMENT OF WOMEN IN THE ISLAMIC COMMUNITY

Sehija DEDOVIĆ

The author attempts to find an answer to the question of why the Islamic Community does not have defined strategies for bringing about a larger degree of participation of women in the Community and for utilising their potentials in a way in which the Community would benefit. It is essential that the Islamic Community defines a strategy for making the best use of those potentials and competences of the female part of the Community. A Muslim woman of our Community aspires to act; she needs to be a part of the *jamat*, but not as a passive and silent observer of the events but as an active participant and contributor in those events. Defining a strategy for involving women in the activities of the Islamic Community represents an essential step in the way of realising a new atmosphere and a new spirit in the pores of the Community that has for years been considered essentially a male Community. In this light the author proposes the first steps that are to be taken towards defining such a strategy.

الموجز

كيف السبيل إلى وجود ملحوظ للمرأة في المشيخة الإسلامية

سخية ديدوفيتش

حاولت الكاتبة فهم أسباب عدم وجود استراتيجية واضحة لوجود المرأة الملحوظ في المشيخة الإسلامية. وعدم الاستفادة من إمكاناتها. وكيف يمكن للمشيخة أن تحصل على فوائد متنوعة لو أنها استفادة بطريقة سليمة من إمكانات وقدرات القسم النسائي في المشيخة. إن المرأة المسلمة في هذه المنطقة تريد أن تكون فاعلة ونشيطة. وهي بحاجة إلى الجماعة. ولكن ليس في صورة المراقب السلبي والأبكم للأحداث. بل في صورة المشارك الفاعل والنشط. إن وضع استراتيجية لإشراك المرأة في المشيخة الإسلامية يمثل خطوة ضرورية على طريق تحقيق جو جديد وروح جديدة في جميع جوانب المشيخة. التي تعودت لسنوات طويلة على أن تكون ذكورية فقط. وفي ضوء ذلك تعرض الكاتبة الخطوات الأولى نحو استراتيجية لوجود أكثر ظهوراً للمرأة في المشيخة الإسلامية.